

הלכות יום כיפור תשפ"ג

כפרות ותפילות

- א. בערב יו"כ (ויש נוהגים להקדים לאחד מימי 'עשרת ימי תשובה') נהוג לעשות כפרות באמצעות תרנגול לזכר ותרנגולת לנקבה, ויש לתת אותם או את שוויים בכסף לעניים.
- ב. ניתן לעשות כפרות בכסף, שיתן צדקה לעניים. מסובבים מעל לראש ואומרים: 'זה חליפתי, זה תמורת, זה כפרתי...' ולאחר מכן נותן אותו לצדקה. אין לעשות כפרות מכסף של מעשר כספים.
- ג. עבירות שבין אדם לחברו אין יו"כ מכפר עד שיפייס את חברו.
- ד. בערב יום כיפור אין אומרים תחנון בתפילות שחרית ומנחה, כיוון שיום זה נחשב כיום טוב וכן אין אומרים 'למנצח'. בני אשכנז לא אומרים 'אבינו מלכנו' ומדלגים אף על 'מזמור לתודה'.
- ה. יתפלל מנחה בבגדי שבת, לפני סעודה מפסקת. במנחה אומרים את סדר הוידוי המופיע במחזור.

סעודות ואכילה בערב יום כיפור

- א. חז"ל דרשו: שכל האוכל ושותה בתשיעי (=ט' תשרי, ערב יו"כ) מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי (=ט' תשרי) ועשירי (=י' תשרי, יו"כ). מצוה להרבות באכילה ושתייה בערב יו"כ. גם הנשים חייבות במצות אכילה ושתייה בערב יו"כ וכן חולה אף אם אינו מתענה ביום הכפורים.
- ב. מצווה לאכול דגים בערב יום כיפור במשך היום לפני סעודה המפסקת.

הכנות והיערכות ליום כיפור

- א. מנהג לטבול בערב יום כיפור במקוה טהרה, ללא ברכה. יש להקפיד על דיני חציצה, ולכן יש לנקות שיניים וכדו' לפני הטבילה. יש אומרים שיש לטבול שלש פעמים.
- ב. רצוי לטבול החל משעה קודם חצות היום, לפני מנחה.
- ג. בהדלקת נרות ערב יום כיפור מברכים "להדליק נר של יום הכיפורים", (לא "של יום טוב").
- ד. מצוה ללבוש בגדים נאים ונקיים ביום הכפורים, ופורסים מפה על השלחן כמו בכל יום טוב.
- ה. יש הנוהגות לברך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, ויש שאינן מברכות בזמן הדלקת הנרות, אלא רק לאחר 'כל נדרי' בבית הכנסת. מי שאין מנהג בידה תברך 'שהחיינו' בבית הכנסת עם הציבור.
- ו. נשים שבירכו 'שהחיינו' בהדלקת הנר לא יאמרוהו שנית בביהכ"נ, אלא ישמעו מהש"ץ ויענו אמן.
- ז. מי שהוריו נפטרו מדליק עבורם נר נשמה בערב יו"כ. ניתן להדליק נר נשמה אחד עבור שניהם.
- ח. מדליקים נר נשמה שידלק במשך יום כיפור ועליו יבדילו במוצאי יום כיפור.
- ט. רבים נוהגים שהאב מברך את בניו ובנותיו בערב יום כיפור, לפני שהולכים לבית הכנסת.

סעודה מפסקת

- א. הסעודה האחרונה שאוכלים לפני הצום נקראת 'סעודה המפסקת'. לכתחילה יש לאוכלה עם פת.
- ב. בסעודה המפסקת יש נוהגים לטבל פרוסת 'המוציא' בדבש, ונכון להביא גם מלח לשולחן.
- ג. צריך לסיים אכילתו ושתייתו מבעוד יום, משום שמצוה מהתורה להוסיף מחול על הקודש.
- ד. הרוצה לאכול או לשתות או לעשות מלאכה לאחר ברכת המזון, יתנה בפירוש בפיו או במחשבתו, שאינו מקבל את הצום ואיסור המלאכה מיד לאחר ברכת המזון. אם לא התנה יש מחמירים, כיון שהמנהג שאסור לאכול ולשתות ולעשות מלאכה לאחר ברכת המזון, הרי זה כמו שקבלו בפרוש.

תפילות יום כיפור

- א. נוהגים להתעטף בטלית בכל תפילות יום כיפור, החל מערבית של ליל יום כיפור, כדי לעמוד באימה ויראה. מתעטף בטלית מבעוד יום קודם שקיעת החמה ומברך 'להתעטף בציצית'.
- ב. נוהגים רבים ללבוש קיטל (בגד לבן) ביו"כ. אין להיכנס לבית הכסא בקיטל, הואיל ומיועד לתפילה.
- ג. את הוידוי יש לומר בעמידה. אין להפסיק בשיחה באמצע, אך מותר לענות לקדיש או קדושה.
- ד. בתפילות יום כיפור ישנן 68 ברכות [ומשתנה כל אחד לפי מנהגו]. ואם מכוון לשמוע את ברכות העולים לתורה והמפטיר [בשחרית ובמנחה] ועונה אמן, יש לו 29 ברכות נוספות [למנהג אשכנז], ונמצא שחסר לו 3 ברכות להשלים למאה ברכות. ניתן להשלים למאה ברכות ע"י ברכת 'אשר יצר' וכן ע"י ברכות הריח על בשמים.
- ה. המתפלל ביחידות מתפלל תפילות לחש כרגיל, וצריך לומר את הוידויים שבתפילות לחש. 'כל נדרי', פיוטים ושאר הוידויים אין חובה לומר ביחידות, אך הרוצה לאומרם רשאי. י"ג מידות, ואף פיוטים שיש בהם י"ג מידות אפשר לומר ביחידות עם טעמים. גם 'זכור' יש לומר ביחידות.
- ו. בעת שכורעים בתפילת מוסף, יש להפסיק באיזה דבר בינו לבין הקרקע [וניתן להפסיק אף ע"י טלית]. יש להקפיד בעיקר שיהיה הפסק בין פניו לקרקע.
- ז. אין מברכים על לבישת טלית במנחה ביו"כ, גם אם היה הפסק כמה שעות, ואף אם ישן.

איסור רחיצה ביום כיפור

- א. אסור להתרחץ ביום כיפור, בין בחמין ובין בצונן, ואפילו להושיט אצבעו במים אסור.
- ב. שטיפת פנים אסורה, וכן שטיפת העיניים אסורה, אלא אם כן יש בהן לכלוך, שאז מותר ללחלח אצבעו במים ולרחוץ את מקום הלכלוך בלבד.
- ג. רחיצת הפה אסורה, גם במקום צער גדול, אך אם הקיא הרחיצה נועדה להסיר הלכלוך, ומותר.
- ד. בבוקר כשקם משנתו נוטל ידיו ג' פעמים עד סוף קשרי אצבעותיו, ויזהר שלא ירחץ כל פרק ידו. וכן הנכנס לבית הכסא לעשיית צרכיו, מותר לרחוץ ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו.
- ה. אף שנוהגים ליטול ידים לפני התפילה, ביום כיפור אין נוטלים ידים לפני התפילה.

- ו. רחיצה לרפואה מותרת, ולכן מי שיש לו כאבי ראש חזקים, שהוא בגדר חולה שאין בו סכנה [שנפל למשכב או חולה כל גופו שאינו יכול לתפקד], אם על ידי הרחיצה ירגיש יותר טוב, מותר לרחוץ במים צוננים.
- ז. לרופא מותר לרחוץ ידיו לפני בדיקת החולה ולאחריה, כדרכו כל השנה.
- ח. כהנים העולים לדוכן נוטלים ידיהם כרגיל.
- ט. חולים האוכלים פת נוטלים ידיהם כרגיל.

איסור סיכה ביום כיפור

- א. אסור לסוך אפילו מקצת גופו, ואפילו שלא לשם תענוג, וכן אסור לצורך העברת הזוהמא.
- ב. אסור לסוך בבושם, דאודורנט וכדו' (אבל אין איסור להתבשם מערב יום כיפור).
- ג. סיכה לרפואה מותרת, ולכן חולה שאין בו סכנה, באופן שמותר לו לסוך ע"פ דיני רפואה בשבת וביום כיפור, מותר לו לסוך לרפואה חומר נוזלי.

דיני חולה ביום כיפור

- א. חולה שאין בו סכנה והצום לא יביא אותו לידי סכנה, צריך לצום. חולה שיש בו סכנה, שהצום מזיק לו ועלול להרע את מצבו, אינו צם. [בדרך כלל ברוב המחלות די בשתייה לשיעורין].
- ב. קטנים עד גיל תשע אינם צמים כלל. מגיל תשע עד גיל מצוות מחנכים אותם לצום שעות.
- ג. חולה שיש בו סכנה, דהיינו שאם לא יטול תרופות יש אף חשש סכנה, נוטל תרופות כהרגלו.
- ד. חולה שאין בו סכנה, מותר לו לקחת תרופות שאין בהם טעם, ואם לא יכול לבלוע ללא מים, יש מקילים שיכול למרר מים ולבלוע את הכדור עם מים מרים.
- ה. מי שיש לו רק מיחושים ואינו מוגדר אפילו כחולה שאין בו סכנה, אסור לו לקחת תרופות גם בלא מים, כשם שבכל שבת הדבר אסור משום רפואה בשבת.

דיני אכילה ושתייה לשיעורים

- א. אסור מהתורה לאכול או לשתות אפילו כל שהוא. חכמים תיקנו שיעור אכילה.
- ב. השיעור מתחילת אכילה עד סופה הוא שיעור 'אכילת פרס', שהוא לחומרא 9 דקות.
- ג. האוכל פחות מכשיעור יש לו לאכול בהפסקות, וימתין בין האכילות שיעור זמן של 'אכילת פרס'. חולה שלא יכול להמתין 9 דקות, יכול לצמצם את זמן ההמתנה עד 2 דקות בין אכילה לאכילה.
- ד. המדידה היא לפי נפח המאכל, ולא לפי המשקל. השיעור באוכל מוצק הוא 30 סמ"ק שהוא כנפחה החיצוני של קופסת גפרורים רגילה. שיעור נוזל הוא 40 סמ"ק.
- ה. מותר למדוד את האוכל או המשקה כדי לדעת אם הוא פחות מכשיעור, ואף שבשבת ויום כיפור אסור למדוד, כאן מותר כיון שמדידה לצורך רפואה או מצוה מותרים אף בשבת ויום כיפור.

- ו. הנפח של חלה גדול כיון שיש בה הרבה חללי אויר. מאחר שהמידה נקבעת לפי נפח אי אפשר לאכול מהן הרבה ולכן עדיף לאכול מאכלים שאין בהם כ"כ נפח, שאז אפשר לאכול מהם יותר.
- ז. דוגמאות: נפח פרוסת חלה פרוסה 90-100 סמ"ק והמשקל כ-20 גרם, ולכן ניתן לאכול כ-1/3 פרוסה כל פעם. נפח פרוסת לחם פרוס כ-100-120 סמ"ק, ופחות מכשיעור ממנו הוא 1/4 פרוסה. ביסקוויט אחד בגודל הממוצע הוא ודאי פחות מכשיעור.
- ח. חולה וקטן האוכלים ביום כיפור, אינם מקדשים ואינם צריכים לבצוע על לחם משנה ואומרים 'יעלה ויבוא' בברכת המזון. אם שכחו אינם חוזרים, כיון שיש דעות שלא אומרים 'יעלה ויבוא'.
- ט. חולה האוכל פת ביום כיפור, נוטל ידיו כרגיל.
- י. האוכל פת פחות מכשיעור, נוטל ידיו ללא ברכת על נטילת ידיים.
- יא. על שתייה לשיעורין, כיון ששותה פחות מרביעית בכל פעם, מברך רק בתחילה ואין מברך ברכה אחרונה. כל עוד לא הסיח דעתו מאכילה ושתייה לא יצטרך לברך שוב.

מוצאי יום כיפור

- ח. יש סוברים שצריך ליטול ידים במוצאי יו"כ כפי שנוטלים בכל בוקר לאחר השינה, כיון שנטל בבוקר רק עד סוף פרקי האצבעות.
- ט. צריך להבדיל בתפילה, לומר 'אתה חוננתנו' בחונן הדעת.
- י. מי שטעה בתפלת ערבית של מוצאי יום הכפורים, ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט', לדעת רוב האחרונים, יצא ידי חובת תפלה, והנכון שיחזור ויתפלל בתנאי של נדבה.
- יא. יש נוהגים לברך הלבנה במוצאי יום כיפור, וראוי להחליף לנעלי עור.
- יב. מבדילים על הכוס, ומברכים 'הגפן', וברכת 'מאורי האש', וברכת 'המבדיל'. מברכים 'בורא מאורי האש' רק על 'אור ששבת' = נר שהיה דלוק מערב יו"כ, ולא נר שהדליקוהו כעת.
- יג. אין לאכול לפני הבדלה. אדם שצמא מותר לו לשתות מים במוצאי יו"כ, לאחר שיצא הצום, אפילו לפני תפילת ערבית.
- יד. אוכלים ושותים ושמחים במוצאי יו"כ מפני שהוא נחשב לקצת יום טוב, וכתוב במדרש: שיוצאת בת קול במוצאי יוה"כ"פ ואומרת: לך אכול בשמחה לחמך.

גמר חתימה טובה

הרב חגי ולוסקי

052-9453811